

Hermann Conring   Georg Adam Struve

Exercitatio De Ducibus Et Comitibus Imperii Germanici

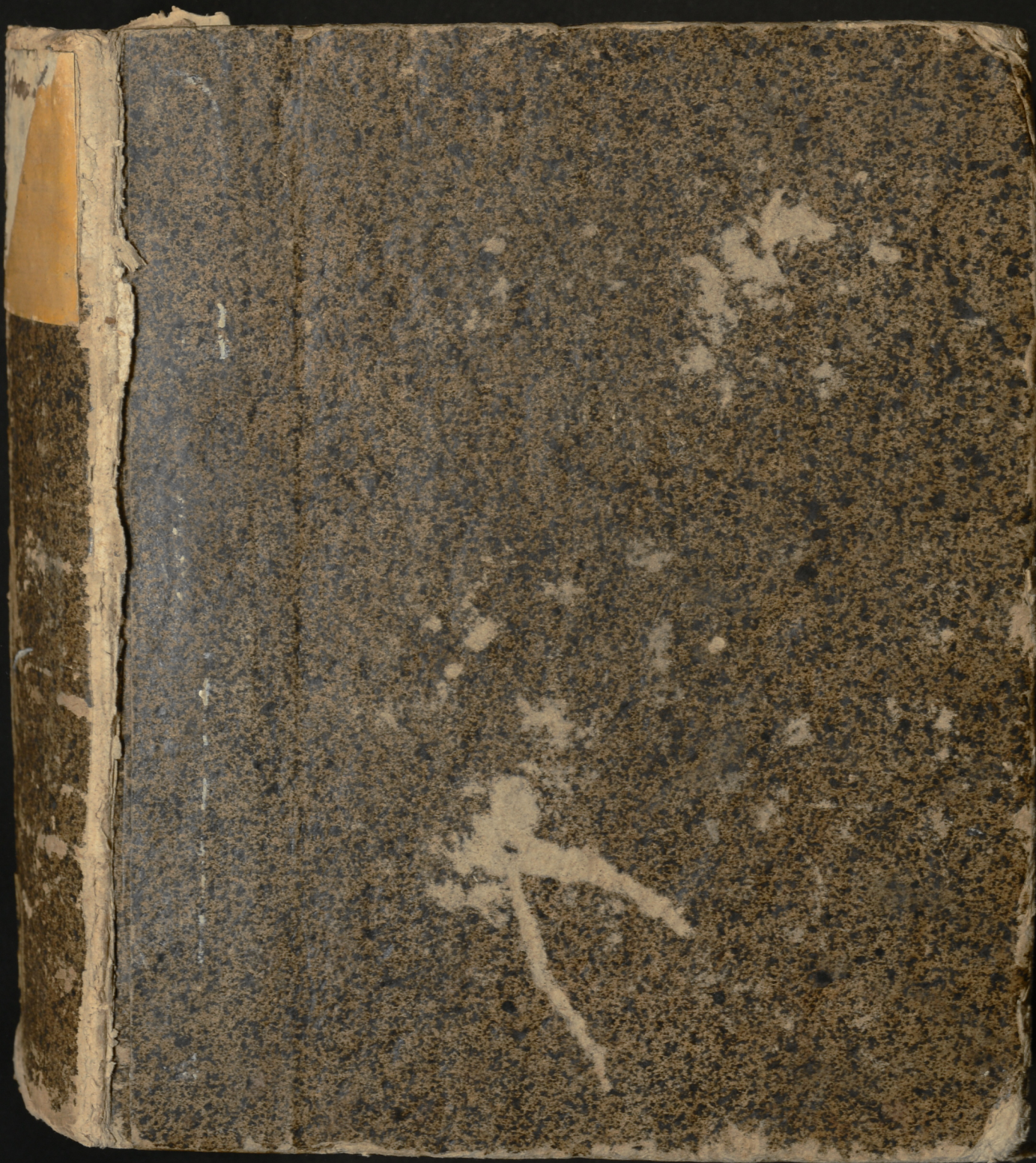
Helmestadii: Mullerus, 1643

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn777862522>

Druck   Freier Zugang

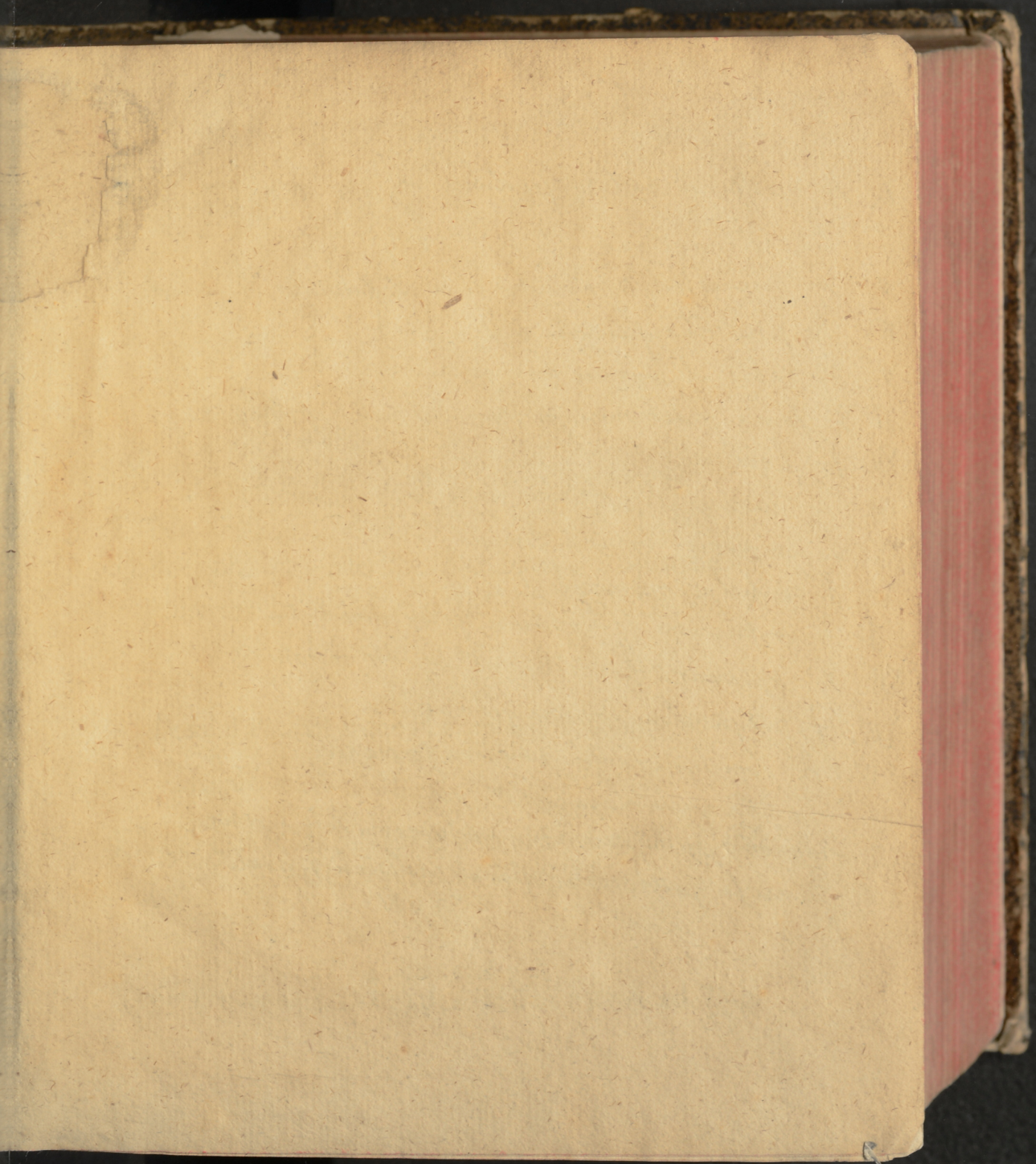

4 Br

~~M. 1085~~

J. a. 1085. (H.)

Index.

- I. De necessariis civitatis partibus.
- II. De Oligarchia.
- III. De aerario boni principis recto constituendo.
- IV. De prudentia peregrinandi.
- V. De varia et maxime vera jurisprudentia.
- VI. De forma judiciorum in republica recte instituenda.
- VII. De legatione.
- VIII. De ducibus & comitibus imperii germanici.
- IX. De germanici imperii civibus.
- X. De urribus germanicis.
- XI. De constitutione episcoporum Germaniae.
- XII. De Septemviris seu electoribus imperii romani.
- XIII. De imperatore romano germanico.
- XIV. De comitiis imperii romano-germanici.
- XV. Epistola gratulatoria ad Augustum Duc. Brunsvic.
- XVI. Amonitio de thesauro rerum publicarum totius orbis.
- XVII. De causa judiciorum efficiente, materiali & finali.

EXERCITATIO
DE
DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

Q V A M
Deo annuente,

PRAESIDE

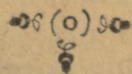
*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq;
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO
PHILOS. AC MEDICINAE D.
HVIVSQUE PROFESSORE
PVBlico,

Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. v. Iulij.*

GEORGIUS ADAMVS *Struve* /
MAGDEBURG.

HELMESTADII

Typis HENNINGI MÜLLERI, Acad. Typ.

Anno cl^o l^oc XLIII.

B. C. D.

De

DVCIBVS ET COMITIBVS IMPERII GERMANICI.

Thes. I.

Antiquis Germaniæ tempo-
ribus Ducum officium atque ui-
ginitatem bellicam fuisse docet
nos Iulius Cæsar *L. 6. de bell. Gall.*
de Germanis ita scribens: *Cum*
bellum Civitas aut illatum defen-
dit aut infert, magistratus qui ei
bello præsent, ut vita necisq; habeant
potestatem, diliguntur. Cui jun-

gendus C. Cornelius Tacitus: *Reges, inquiens, ex nobili-*
tate, Duces ex virtute sumunt. Nec Regibus infinita aut li-
bera potestas: & Duces exemplo potius, quàm imperio, si prom-
pti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsent c. 7.
de mor. Germ.

II. Licet vero id, quod d. l. statim subjicit Cæsar
in pace Germanis nullum communem esse magistratum, de o-
mnibus verum non sit: si quidem ex jam allegatis Taciti
verbis constat, præter paucissimos, quibus unus regiæ
imperavit (uti de Sutionibus notat Tacitus de mor. Germ.
c. 44.) fuisse etiam populus, qui sibi Regem vel Princi-

A 2

pem

nem ex nobilitate sumserunt & sub ejus vixerunt imperio, non tamen absoluto, sed ita, ut majestas penes populum maneret, quod patet ex eodem Tacito dicente, *Regem in concilio audiri auctoritate suadenti magis quam imperandi.* Et de his dici potest idem, quod Aristoteles alicubi dicit, priscis temporibus eundem populi eundemque exercitum fuisse Ducum. 5. Pol. 5.

III. Plerique tamen populi ejusmodi communem magistratum pacis tempore & simul perpetuum quasi belli Ducem) uti de Lacedæmonium Regibus loquitur Aristot. 3. Pol. 14.) non habuerunt: unde Tacitus L. II. Annal. c. 44. scribit: *Maroboduus Regis nomen invisum apud populares; Arminium pro libertate pugnantem favor habebat.* Cum enim Germani libertatis famam Græcis juxta ac Latinis monumentis maxime celebrentur non potuit non ipsis mere regium imperium esse invisum, democratica autem reip. administratio gratissima, ut constat ex IV. Pol. 4.

IV. Hi itaque populi bellum suscepturi omnino necesse habuerunt unum aliquem, respectu habito ad bellicam virtutem eligere totique exercitui præficere, quem proculdubio *Heertog* vel *Heertzog* dixere, vid. *Phil. Cluver. L. I. ant. Germ. c. 46.* Exemplum invenire licet apud Tacitum L. 4. *Histor. c. 15.* in Brinione Caninefate, quippe cum Civilis Batavius rebellionem in Romanos Batavis suis persuasisset, tractis in belli societatem Caninefatibus ac Frisiis. *Brinio, stolidæ audaciæ Caninefas claritate natalium insignis, cujus pater multa hostilia ausus, Cajanarum expeditionum ludibrium impune spreverat, igitur ipse rebellis familia nomine placuit, impositusq. scuto more gentis & sustentium humeris vibratus Dux deligitur totius scilicet exercitus, qui ex Batavis, Caninefatibus ac Frisiis*

sus constabat. Rituū, quem in præficiendo Duce adhi-
buerunt, discimus ex proximè allatis verbis, deligeba-
tur nim. Dux à multitudine in Concilio; delectus scuto
imponeretur, atque in sublime sustinentium humeris
elevabatur, inque gyrum circumlatus Dux belli decre-
ti salutabatur: quem eundem morem etiam in Regum
constitutione à Germanis, ut & à Romanis militibus
Imp. declarantibus, adhibitum esse testibus confirmat
Cluverius d. c. 46.

V. Potestatem illorum Ducum quod attinet, in
eā definiendā discrepant Iulius Cæsar & Tacitus: ille
potestatem vitæ & necis ipsis adscribit; hic vero allegatis
*th. i. verbis hæc subjicit: ceterum neque animadvertere, neq;
vincere neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum:
non quasi in pœnam, nec ducis jussu, sed velut Deo imperante.*
Verū cum tacito res Germanicæ magis perspectæ fue-
rint, potiōr ei meritō fides habenda; præsertim cum
non verisimile sit ejusmodi temporario Duci plus Ger-
manos tribuisse, quàm perpetuō belli Duci sive Regi:
cujus quæ fuerit potestas ipse docet Cæsar L. v. de bell.
Gall. ubi refert orationem Ambiorigis Eburonum di-
midia partis Regis, in quā habetur: *id quod fecerit de op-
pugnatione castrorum non judicio aut voluntate suā fecisse sed
coactu civitatis: suāq; esse ejusmodi imperia, ut non minus habe-
ret juris in se multitudo, quàm ipse in multitudinem.* Neq; ta-
men hinc colligendum omnino nihil potestatis fuisse
Ducibus: parendum enim utique erat ipsorum impera-
tis licet ipsi in inobœdientes animadvertere non potu-
erint, nec soli dere alicujus momenti statuere. Vnde le-
gimus apud Tacitum. L. 2. *Annal. c. 45.* Inguiomerum
cum manu clientum ad Maroboduū perfugisse *non a-
liam ob causam, quàm quia fratris filio juveni* (Arminio Duci)

parum senex parere dedignabatur. At verò finito bello his Ducibus nullam competiisse potestatem satis apparet; eosdem tamen inter nobiliores relatos & magno in honore fuisse quis dubitet?

VI. Cæterum cum non solum necessarium sit civitati, si velit tueri libertatem, ut in eâ sint qui bella gerant, sed etiam quàm maximè necessarium sit, ut sint, qui jus dicant, docente Aristotele 4. Pol. 4. Hinc quoque à Germanis non tantum bellicus magistratus constitutus, sed & electi ex nobilitate qui jura per pagos vicosq; redderent, quos ab antiquissimis temporibus Graven (quæ vox judicem significat, gloss. spec. Sax. L. 3. art. 13. Ein Graff bedeut nach altem Eächsischen Deutschen ein Richter / darumb haben diesen Nahmen viel unterschieden Richter) dictos sequior ætas nomine in Imperio Romano post Constantinum usitato Comites; Cæsar & Tacitus Principes appellant. Ita enim ille L. vi. de bell. Gall. in pace nullus est communis magistratus, sed Principes regionem atq; pagorum inter suos jus dicunt controversiasq; minuunt. Hujus verba sunt: Eliguntur in iisdem concilijs & Principes, qui jura per pagos vicosq; reddunt. c. 12. de mor. Germ. Item c. 11. De minoribus rebus Principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes prætractentur. De iisdem Idem c. 13. ait: insignis nobilitas aut magna patrum merita Principis dignationem & adolescentulis assignant. Ex quibus monumentis apparet, à quibus & ex quibus electi & quod eorum fuerit officium & quæ potestatum respectu totius reip. tum respectu vicorum vel pagorum, cui juris dicendi gratiâ præfecti erant.

VII. Respectu totius reip. nobilium illarum familiarum (der Graven) autoritas ferè in duobus consistebat,

stebat, 1. quod haberent potestatem, ut soli de minoribus rebus consultarent, 2. quod possent de majoribus rebus *μεγαλαρχεῖν* sive *μεγαλάρχειν*, quâ de re Arist. 4. Pol. 14. & 15. Respectu verò pagi & vici, cui præerat Princeps compete-
bat ipsi Iurisdictio, mixtum & merum imperium (ut cum jure Romano loquamur) ita tamen ut quidam ex plebe delecti assessores jungerentur. Testatur hoc disertè Tacitus d. c. 12. *Centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & autoritas adsunt.* Ingenuos autem hos Comites seu assessores fuisse ex eodem Taciti libro colligere est, dum dicit: *Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt. c. 25.* Dicti illi Assessores, quos Tacitus *Comites* vocat, Germanis jam olim fortè aut possè Schepen / Schöpen / Schöpfen.

II. Hic Germaniæ status & administrandæ reipublice adeoque & Ducum, Principum, Comitum (ut quidem his nominibus Tacitus utitur) conditio & potestas apud Germanos Cis Rhenanos mansit usque dum à Romanis victi, in provinciâs redacti iisque heriles magistratus præfecti sunt. Ita enim Hottomannus c. 3. Franco-Goll. *Tertia Provincialium servitus erat, ut ne legibus suis patriis uterentur, sed magistratus à Pop. Rom. cum imperio & securibus mitteretur.* Sic apud Tacitum iv. Histor. c. 55. legimus ab Imp. Vitellio ripæ Rhæni præfectum fuisse Iulium tutorem. Suetonius in Domitiano c. 6. bellum civile morum scribit à L. Antonio superioris Germaniæ Præsede.

IX. Sciendum verò hîc, apud Romanos Ducum Comitumque nomen non eandem semper significatio-
nem

nem habuisse. Ducisquidem appellatio ei primum tributa qui exercitum ducebat: postea appellati Duces, qui provinciis præessent præsertim limitaneis, quorum officium fuit præesse rei militari istis in ditionibus, vid. Onuphrius Panvinus *L. 3. Comm. de Imp. Rom. 887.* Guido Pancirolus *in not. Imp. part. 1. cap. 139.* & Idem *thes. var. lect. L. 1. c. 5.* Id quod etiam obtinuit tempore Iustiniani sicut apparet ex Rescripto ejus ad Belisarium, quod habetur *in l. 2. C. de offic. præf. præt.* Ulterius deinde Ducum potestas non ad res militares solum restricta, sed & ad juris dicendi potestatem extensa. Comites autem initio apud Romanos nominabantur, qui focii sive adjuncti alicujus erant: sic Papinianus assessores judicium *comites* vocat *in l. 4. D. de off. Assess.* ut & Macer *in l. 5. D. ad L. Jul. repet.* Qui ergo in contubernium Imperatoris Majestatis adseiti (uti adscivisse optimos quosque de senatu Adrianum scribit Spartianus) etiam *Comites* appellati sunt, quorum opera & consiliis in bello & pace Imp. usi. Cum deinde Constantinus M. plurimis ministerijs aulicis, nec non provinciis partim ut militibus præessent, partim ut jus dicerent, quosdam præficeret, ejusmodi Comitibus ad istas præfecturas adhibitis, nomen ipsis Comitum mansit, & dignitas Comitiva dicta. Hinc passim occurrit mentio Comitum sacrarum largitionum, Comitum rerum privatarum, Comitum Archiatrorum, *Vid. Cassiodor. L. 6. var. c. 7. 8. 18.* Comitivæ Syracusanæ, Neopolitanæ, *Vid. Idem capp. poster. L. 6. add. & L. 7.*

X. Superatâ itaque à Romanis Germaniâ Cis-Rhenanâ, eam in plures provincias distribuerunt, ipsique vel Duces, vel Comites, vel Duces & Comites præfecerunt. Ita legimus Ducum Germaniæ primæ, Ducum Mogun-

Moguntiācēsem, Comitē Argentoratēsem, Ducem
Sequanicā, Ducem Rhætiae primae & secundae, Ducem
Belgicā secundae &c. vid. Notit. Imp. & in eam Pancirol.
part. 2. cap. 25. & seqq. Lehman. L. 1. chron. Spir. c. 9. Am-
mianus Marcellinus L. 27. ab init. mentionem facit Cariet-
tonis comitis per utramque Germaniam: & sæpius Idem
suā in historiā comites nominat, quos Romani consti-
tuere.

XI. Apud Trans-Rhenanos Germanos diutiūs
mansit antiqua reip. facies: verū Francis omnia sibi
subjicientibus & illa mutata est. Certē apud Saxones ve-
terum reip. administrationem ad Francorum tempora
durasse disertē docet VVitichindus L. 1. verba ejus sunt:
*Atribus etiam Principibus totius gentis Ducatus administra-
batur certis terminis exercitus congregandi potestate contenti,
quos suis locis ac vocabulis novimus signatos, in orientales sc. po-
pulos, Angarios atq. VVestvalos. Si autem universale bellum in-
grueret, sorte eligitur, cui omnes obedire oportuit, ad admini-
strandum imminens bellum. Quo peracto, a quo jure ac lege pro-
pria contentus potestate unusquisq. vivebat.* Hæc ille. Vnde
obiter discere est, quā fabulosa sint illa, quæ vulgò nar-
rantur de VVitechindi regiā in omnes Saxones potesta-
te: quanquam illa etiam hinc possint refelli, quod nul-
lius Regis Saxonici in historiā Caroli Magni fiat mentio,
& VVitichindus solis Angrivariis dicatur præfuisse. Cæ-
terum Franci, morem Romanorum secuti, omnes terras
in provinciæ formam redegerunt, & præcavendæ defe-
ctionis, ut & defensionis ab hostibus, nec non commo-
dioris administrationis gratiā *Duces*, i. e. summos gu-
bernatores nonnulli earum, præfecerunt, quibus interdum
Comites adjuncti, vel etiam Comitibus provincias
sine Ducibus regendas concedierunt. Confirmat hæc,
B quæ

quæ diximus, Beatus Rhenanus L. II. rer. Germ. *In hoc, inquiens, Romanos imitati sunt Franci. Nam illi Provincia- rum rectores Duces appellabant, id quod ex libro magistratuum Romanorum satis liquet: unde formula Ducatus Rhetiarum apud Castodorum in Variis. Deligebant autem ducem ex nobili fami- lia. Sic Bojaris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit, ex quâ VVelfphones prodiisse suspicior. Hoc autem privilegium habe- bat ea familia à priscis Francorum Regibus, ut si quis fidus regno prudensq; ex eadem progenitus compertus fuisset, non aliunde quisquam ascisceretur in Ducem. Ergo primam dignationem sub Francis in Alemanniâ habebat Dux, proximam Comites. Simi- liter Vadianus L. I. de colleg. Monast. in Germ. vet. Fran- ci Reges, dicit, Regnum suum Ducum maximè & Comitum o- perâ moderabantur, qui in illâ quidem atate non suam seu pro- priam sed publicam regni ditionem administrabant.*

XII. Duces igitur quod attinet, constat ex jam adductis Rhenani verbis, eos ex nobili familiâ optimeq; de patriâ meritâ à Rege & Proceribus electos, ita tamen ut filius dignus parentis munere non faciliè præteritus sit. Dignitatem hanc summam fuisse, non tamen aliam quàm alicujus magistratus, Vadiani verba docent: pro- vinciarum videlicet, quas gubernabant, plenum domi- nium apud Regem & populum mansit; ipsi solam admi- nistrationem & jurisdictionem quoad ecclesiasticas & ci- viles causas habebant, uti videre est ex legibus admini- strationi Ducis Bajoariæ præscriptis, quæ exstant apud Aventin. L. III. animal. & Lehman. chron. Spir L. 2. c. 16. Vnde idem Vadianus cit. loc. *Illâ atate, inquit, Duces & Comites non sui juris, sed Regum atq; Imperatorum officarij veluti atq; ministri erant. Fuit autem & horum Ducum, necessitate exigente, militiæ præesse. Sic enim in LL. A- lemannonum cap. 35. dicitur: dum Dux utilitatem Re- gis*

gis potest facere, i. e., exercitum gubernare, &c.

XII. Sub his Ducibus aliquando erant Comites, inferiores iudices, qui in civitatibus ac pagis provinciarum & in Ecclesiasticis & civilibus jus dicebant. Leg. Lehman. L. 2. c. 21. 22. 23. Atq; Comites etiam belli praesiderant, ut constat ex Paulo Diacono L. 5. c. 14. dicente: *Is (Alahis) dum Dux esset in Tridentinâ civitate cum comite Bajoariorum, quem illi Gravionem dicunt, qui Bauzanum & reliqua castella regebat, conflixit, eumq; mirifice superavit.*

XIII. Quamvis autem expressâ lege, teste Lehmanno L. 2. c. 16., cautum fuerit, ut si quis Dux de provinciâ illâ, quam Rex ordinaverit tam audax aut contumax, aut levitate stimulatius seu protervus & elatus vel superbus atq; rebellis fuerit, qui decretum regis contemserit, donato dignitatis ipsius Ducatu careat, insuper spe supernae contemplationis sciat se esse condemnatum & viam salutis amittat: successu tamen temporis autoritate & potentiâ Ducum crescente non nulli istorum Reges suos sprevere, eosq; tanquam superiores agnoscere noluerunt. Quod prudenter perspicuus Carolus M. duos Francici regni tum maximos Ducatus Bajoaricum & Aquitanicum sustulit, provinciis illis inter plurimos Comites distributis: magno regiae potestatis bono. Testatur hoc de Bajoarico Eginhardus in vitâ Caroli his verbis: *Thassilo Dux Bavariae ad regem evocatus, ne redire permissus, neq; provincia, quam tenebat, ulterius praesse, sed Comitibus ad regendum commissa est.* Eodem modo & alios Ducatus in plures Comitatus transmutavit: vid. Lehman. L. 2. c. 16. Vnde imperio stirpis Carolinae in historiâ Francica provinciarum gubernatores Comites seu Graviones plerumq; appellantur, raro Duces, & licet fortè ab historicorum aliquo quis Dux dicatur, idem ejusdem provinciae ab alio Comes vocatur.

XIV. Fuit vero tempestare Francorum, præsertim ætate Caroli M. & sequenti, duplex magistratus, alius Ecclesiasticus, quem gerebant Episcopi circa sacra occupati; alius secularis, isque vel status & ordinarius *judicum*, vel extra ordinem *Legatorum*. Illi dicebantur *Graviones*, qui tum Latinum nomen ex more Romanæ reip. acceperant Comitum; Duces si qui fuere comitum potestate usi sunt. Potestate autem magnâ hi fuere præditi, vicariâ tamen tantum, non propria, consistebat ea in jure dicendi, & si necessitas efflagitaret, in ducendo cives in aciem. Fidem dictis faciunt quæ in capitulis Caroli & Ludovici Imp. ab Ansegiso collectis habentur L. 3. c. 25. *In Vesontio quæ est diœcesis Bernoini Archiepiscopi Heiminus Episc. & Monogoldus Comes. In Mogontiâ, quæ est diœcesis Heistulsi Archiep. idem Heistulphus Episcopus & Adalbertus Comes. In Colonia Hadaboldus Archiep. & Ermundus Comes, &c.* Spectant huc, quæ scribit Marquardus Frehenus in comment. de Lupoduno p. 12: *Erat tum temporis (Pipini Carolique ævo) Francorum ditio totaq; Germania vetus in pagos tributa, singulisq; pagis, quibus unus Comes prepositus, sua villa: inter quas præcipua Comitum domicilio cedebat, in quâ sedem & aulam suam (quam Saalam ipsi vocant,) tribunalq; & auditorium (quod Mallum illis) haberet, ubi more majorum jus diceret. &c.*

XV. Officium horum Comitum patet ex iis quæ ex diplomate quodam Caroli M. adducit Henricus Meibomius in vindicijs Billinganis: *Qua propter in illâ parte Saxoniæ (Vvestvaliâ) Trutmannum virum inlustrem ibidem Comitem ordinamus, ut resideat in curte ad campos, in mallo (iudicio) publico ad universorum causas audiendas, vel recta iudicia terminanda, isq; advocatum omnium presbyterorum in totâ Saxoniâ fideliter agat, superq; vicarios & Scabinos, quos sub se ha-*

*se habet, diligenter inquirat & animadvertat, ita ut officia sua, sedulo peragant. Idem Comitibus inculcant capitula Caroli & Ludovici, ex quibus quod habetur L. 2. c. 6. adscribamus: Vobis verò Comitibus dicimus, vosq; commone-
 mus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reve-
 rentiam & honorem sanctæ Dei Ecclesiæ exhibeatis & cum Epi-
 scopis vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum mi-
 nisterium parandum præbeatis, & ut vos ipsi in ministeriis ve-
 stris pacē & justitiam faciatis, & quæ nostra auctoritas publicè fieri
 decernit, in vestris ministeriis studiosè perficere studeatis. Proin-
 de monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei nobis
 promissæ, & in parte ministerii nostri vobis commissi, in pace sc.
 & justitiâ faciendâ vosmet ipsos coram Deo & hominibus tales
 exhibeatis, ut nostri veri adiutores & populi conservatores justè
 dici & vocari possitis. Illos quoque qui temeritate & violentiâ
 in furtis & latrocinis sive rapinis communem pacem populi
 perturbare moliantur vestro studio & correctione, sicut decet,
 compescite. Et si aliqua persona in aliquo vobis impedimento fue-
 rit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus il-
 lud notum fiat, ut nostrâ auctoritate adiuti, ministerium vestrum
 dignè adimplere possitis. Addamus etiam ex L. 4. c. 5: volu-
 mus ut Comites, qui ad custodiendam maritimam deputati sunt,
 quicumq; ex eis in suo ministerio residet, de justitiâ faciendâ se
 non excuset propter illam custodiam; sed ibi secum suos scabinos
 habeat, si ibi placitum teneat & justitiam faciat. Vid. L. 2. c.
 23. 24 L. 3. c. 50. Leg. Bojor. 1. 2. Marculphi formul. 32. in Cod.
 LL. Antiq. Frid. Lindenbrogij. His Comitibus fuerunt ad-
 juncti Scabini sive alieffores, & quidem ex plebe electi, de
 quibus L. 3. c. 33. capp. addit. 1. 4. 73. 74. Legatorum seu
 Missorum officium clarè proponitur in capitulis Caroli
 & Ludov. L. 2. c. 26. his verbis: Ad hoc à nobis missi consti-
 tuti, ut si quilibet Episcopus aut Comes ministerium suum propter*

quodlibet impedimentum implere non possit, ad eos recurrat: & cum eorum adiutorio ministerium suum adimpleat. Et si talis causa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Etsi fortè Episcopus aut Comes aliquid negligentius in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur: & omnis populus sciat ad hoc eos esse constitutos, ut quicumq; per negligentiam aut incuriam vel impossibilitatem Comitum justitiam suam acquirere non poterit, ad eos primum querelam suam possit deferre & per eorum auxilium justitiam acquirere, &c. add. c. 27. 28. & L. 3. c. 39. 87.

XVI. Licet autem nec eâ ætate Comitatus dignitas hereditaria fuerit, nihilominus tamen ferè filij Comitum non negligebantur, id quod attestatur Capitulum Caroli Calvi apud Mireum in *Annal. Belgic. A. 877. fol. 403.* quod ita habet: Si comes de regno obierit, cujus filius nobiscum, filius noster ordinet de his, qui eidem Comiti plus familiares, propinquiore fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo: in cujus Parochia fuerit ipse Comitatus, ipsum Comitatum prævideat, sive regant, usque dum nobis renunciatur, ut filium illius, qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus &c. Vid. Christop. Besoldum *thes. pract. verb. Graff.*

XTII. Comites porro alij *Marcgraven* dicti (à voce *March.* limitem vel fines notante, vid. Lindenbrog. glossas. *voc. Marcha*) qui finibus præfecti incursionibus hostium resistebant & simul ibi jus dicebant. Alij *Landgraven* / Domites provinciales. Alij *Possensgraven* / Palatij Cæsaris præfecti, de quibus Hincmarus. Comes Palatij de omnibus secularibus causis vel judicijs suscipiendis curam instanter habebat; ut nec seculares prius Dominum Regem absq; ejus consultu inquietare necesse haberent, quousque ille prævideret, si necessitas esset, ut causa ante Regem merito venire deberet. Et Egin-

Eginhârdus in vira Caroli M. *si Comes Palatii litem aliquam esse diceret, quæ sine ejus jussu definiri non poterat; statim litigantes introducere jussit & veluti pro tribunali sedens, lite cognita: sententiam dixit.* Alii Burggraven / arcis cuidam præfecti: ita (sunt verba Hugonis Grotii de ant. reip. Batav. c. 5.) *VVasenariorum pro avi ante Didericum Burggravii fuere, hoc est judices arcis ejus, quæ in locum urbis Lugduni Batavorum à Normannis, ut credibile est, diruti, successerat, simulq; agri adjacentis: quibus etiam vectigalia, velut annis Rhemi custodiibus, solvebantur, quæ in hunc diem penes posteros eorum manent.*

XIIX. Ex his Ducum Comitumque originem & usque ad illa tempora officium satis constare opinor. Cum autem adducti Historici tradant, Ducatus & comitatus in Germaniâ ad Romanorum imitationem institutos, non adstipulari possumus Cluverio L. 1. c. 48. aut Germ ita scribenti: *Romani olim, ut multa alia à Germanis mutuati, sic hos quoque militia titulos in suam disciplinam adsumserunt, præfectos provinciarum ducum Comitumq; adficien-tes vocabulis.*

XIX. Et si verò Carolus Magnus aboleverit Ducatû, posteri tamen ejus, rebus regni attenuatis, in Germaniâ, Galliâ & Italiâ complures iterum instituerunt. Et quidem ultimis Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris quas Venedi inhabitârunt, quinque habuit Ducatus, Bajoaricum, Suevicum, Francicum, Lotharingicum: & Saxonicum. Quorum potentia tandem ea fuit, ut Duces hi de provinciis sibi proprio jure attribuendis cogitârint, libertè Regum instar regnaturi. Cum enim tempore Ludovici IV. ultimi Regis ex Carolinâ stirpe, Hungari in Germaniam irruerent, scribit Luitprandus L. 2. c. 6. *nonnul-*

los

los Ducum Hungaris non solum pugnam non intulisse, sed ut proximi caderent anhelasse, ut dum proximicaderent, soli ipsi liberius regnarent. Et Sigebertus A. 914. tradit, contra Conradum Regem potentiores regni Principes rebellionem meditatores esse, scilicet Arnoldum de Bajoria, Burchardum de Suevia, Everhardum de Francia, Gilbertum de Lotharingia, & horum omnium præcellentiore Henricum Ducem de Saxoniam & Thuringiam. Add. d. L. 2. Luitpr. c. 7. Vnde satis liquet hanc in curam incubuisse Duces, ut se subiectioni subtraherent & instar Regum provinciis præessent. Primus Ducum maximè crevit Otto Dux Saxoniam, qui etiam propterea à defuncto Ludovico electus in Regem, quam dignitatem licet recusaverit, & ejus consilio Conradus Dux Francorum in Regem fuerit unctus, testatur tamen VVitichindus. L. 1. pene Ottonem super & ubiq; summum viguisse imperium.

XX. Suscipiens Conradus imperium rursus in ordinem redigere Duces intendit & invisam regno potestatem, quam sibi arrogare cœperant, suppressere. Expresse hoc de Saxoniam Duce confirmat VVitichindus L. 1. his verbis: Igitur patre patriæ & magno Duce Ottone defuncto, illustri & magnifico filio Henrico totius Saxoniam ipse reliquit Ducatum, Rex autem Conradus cum sæpe expertus esset virtutem novi Ducis, veritus est ei tradere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici. Fictè tamen pro laude & gloriâ optimi Ducis plura locutus, promisit se majora sibi daturum, & honore magno glarificaturum. Saxones verò hujusmodi simulationibus non attendebant, sed suadebant Duci suo, ut si honore paterno eum nollet sponte honorare, Rege invito quæ vellet obtinere posset. Rex autem videns vultum Saxonum erga se solito austertorem, nec posse publico bello eorum Ducem conterere, suppetente illi fortium militum manu, exercitus quoque

quoq; innumerâ multitudine, egit, ut quoquomodo interficeretur
dolo, &c. Verum cum Conradus Henrici potestatem
nullo modo infringere posset, periculosam tamen reip.
ejus ὑπερχὴν videret, optimum existimans remedium
huic malo afferri posse, si ipse Henricus Rex constitueretur,
suasit fratri Everhardo, ut eo modo Francorum re-
gno consuleret, uti pluribus refert VVitichindus. Recte
nimirum docet Aristot. 5. pol. 3. *Melius esse initio
providere, ne istiusmodi fiant ὑπερχοντες, quam post existenti-
bus illis remedium querere.*

XXI. Ergo primus, eodem VVitichindo dicente,
Henricus liber à potestate regnavit in Saxonîâ. Cui conso-
nant quæ de statu Germaniæ sub Imp. Saxon. & ijs quî
hos secuti sunt scribit Rhenanus L. II: *Primum sub veteri-
bus Francis libera potestatis Dux fuit in Saxonîâ Henricus Otto-
nis pater, qui postea Germanico regno præfuit, ceu diximus. Idq;
eam ob causam ut Scalvinos arceret: diligentius autem custodi-
untur quæ propria sunt. Nec hoc jus cuiquam aliorum præsidum
concessum est. At sub Saxonibus libertatem nacti sunt non so-
lùm provinciarum gubernatores, sed & civitates ipsæ. Nam ut
quæq; plus bonorum, quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita ma-
turius & facilius ad libertatem pervenit. &c.*

XXII. Hâc itaque ratione illa Comitum Ducum-
que potestas, quæ olim temporalis & ministra erat, par-
tim vi, partim emtione, partim profusâ Regum libera-
litate omnino mutata, ita ut provincijs præsent jam Du-
ces, non ut gubernatores, sed penè ut Reges, collatis
in eos ijs juribus, quæ solius olim imperij erant atq; Im-
peratoris. Quo enim tempore Duces administratores &
rectores tantùm fuere provinciarum, non compete-
bat ipsis autoritate propriâ jus vitæ & necis, non leges fe-
rendi, non magistratus constituendi, non indicendi

C

con:

conventus, non foedere faciendi potestas; minora quoque, ut vocant, regalia, sub quibus vias publicas, flumina navigabilia, vestigalia comprehendunt; imò omnis generis redditus provinciarum non ad rectores illos provinciarum, sed ad fiscum regium pertinebant. Isthaec omnia praefectis illis *ἀπονεμοσίας* jure in provinciis concessa sunt, salvâ tamen semper imperatoria superioritate: unde cum non omnino absolutam potestatem habeant, nec majestatem propriè eos habere dici potest, vocari verò solet eorum potestas *jus superioritatis*. Landes Fürstliche Obrigkeit / Landes Hoheit vnnnd Herrligkeit.

XXIII. Ex his apparet quantum potestatis, virium & opum Imperatori decesserit, & quomodo respublica regiam faciem paulatim mutaverit. Antea provinciae pleraque pleno jure totius imperij erant: post illae ad gubernatores eorum venere, & major subditorum facta potentia ipsius Regis viribus. Antea fiscus regius satis opulentus erat; postquam autem fiscalina bona ad alios translata, publica regni egestas secuta, & nervus rerum gerendarum regibus praecisus est. Quae ipso non potuit non prisca reip. forma corrumpi, imò in multas partes dividi; multis scilicet ad eam potentiam pervenientibus, ut, cum in ordinem à Caesaribus cogi amplius non possent, domi regna nova sibi suisque concederent. Quam verò periculosum sit omni civitati, si in ea sint, qui viribus, qui nobilitate, qui divitijs maximè excellent, praecclare docet civilis prudentiae unicus doctor 4. Polit. 11. Hinc Idem 3. Polit. 15. monet, regem oportere vires habere tales, ut unoquoque separatim & simul pluribus potentior sit, populo tamen sit impotentior. Quod

Quod fortè perpendens Conradus II. regalia quæ Ducibus concesserat, ipsis post adimere conatus est, uti tradit Autor *Chronici Coloniensis*.

XXIV. Isti verò Ducum potentiæ maximum incrementum indubiè addidit, quod plures ducatus vel comitatus minus circumspectâ regum liberalitate in unum corpus concreverint: quodque eorundem regum concessu Ducatus & Comitatus ad heredes tandem transierint, quod quâ ætate factum sit haud licet definire. Pertinere huc videntur, quæ habentur in consuetudinibus feudilibus L. i. tit. i: *Antiquissimo tempore sic erat in dominorum potestate connexum, ut quando vellent possent auferre rem in feudum à se datam: postea verò eò ventum, ut per annum tantum firmitatem haberent, deinde statutum est, ut usq. ad vitam fidelis produceretur: sed eum hoc jure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est, ut ad filios deveniret: in quem sc. dominus hoc vellet beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes aequaliter filios pertineat. Cum vero Conradus Romam proficisceretur, petitum est à fidelibus, qui in ejus erant servitio, ut lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & ut frater fratri sine legitimo herede defuncto, vel filius in beneficio, quod patris fuit, succedat, &c.*

XXV. Porro Ottonum temporibus Ducales & Comitum potestates Episcopis & Abbatibus cœperunt attribui, novo & hætenus inaudito exemplo. Adeoque ex eo tempore duplex cœpit ordo Ducum: secularium scilicet & Ecclesiasticorum. Primus autem Bruno Episcopus Coloniensis constitutus, & fratre Ottone M. Ducatum Lotharingiæ accepit. Quâ de re ita VVitichindus: *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem; ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, cum Samuelem*

sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Idem notat Autor Chronici Belgici: Ante hac sua (Brunonis) tempora Archiepiscopi Colonienses non iudicijs gladij temporalis sed tantummodo Iurisdictionis us baculo pastoralis. Vt & Theodoricus de Niem vetus historicus: Penè omnibus Cathedralibus Ecclesijs in Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Burgundiâ & Lotharingia constitutis, multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia & iurisdictiones donavit (loquitur de Ottone I.) & omnibus illis Ecclesijs propria insignia perpetuò deputavit. Archiepiscopos quoque & Episcopus Ducatibus & Comitatibus & Baronis communivit, quibus nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad resistendum etiam manu forti pagenis & hereticis in opportuno tempore fortiores.

XXVI. Atque hoc modo Ecclesiastica & secularis potestas in unâ personâ jungi cœpit, Episcopis, perinde ac Principibus secularibus, provincijs quibusdam investitis. Quo ipso potentia illorum nimium quantum crevit, ad religionis opinionem in populo rudi ac pio tantis viribus & armis accedentibus. Enimverò multis seculis temporibus illi Ecclesiastici Duces potentiâ præ alijs eminuerunt: neque ipsi Cæsares alios magis metuendos habuerunt. Vnum tamen ad compescendam tantam potentiam frenum superfuit Cæsariibus; libera nempe omnium Episcopatum & Abbatiarum collatio, & quidem eò liberior, quod in cœlibe vitâ nulla illi Principum ordini legitima soboles nasceretur, cujus in secularibus omninò habenda fuit ratio; maxime posteaquam hi hereditario jure vasta illa Imperij feuda cœperunt possidere. Excussum autem & hoc frenum est Cæsarum manibus Gregorij septimi & successorum

forum ejus sacrā tyrannidē: quo ipso Cæsares dimidium Imperij perdidisse prudenter & verē notavit Onuphrius Panvinius *in vita Georgij septimi*.

XXVII. Occasionem quoque Ducibus ad solvenda regiae autoritatis vincula dedit immatura Henrici IV. imperium adēntis aetas, uti observavit Albertus Abbas Stadensis: *Gubernaculo, ajens, regni mulier cum puero magno imperij praesuit detrimento. Indignantēs enim Principes aut muliebri potestate constringi aut infantuli ditione regi, primò quidē conjuncti vindicarunt se in pristinam libertatem, ut non servirent: deinde contentiōnem moverunt inter se, quis eorum videretur esse major: postremò armis audacter sumtis regem & dominum suum deponere moliti sunt.* Laboravit Henricus quidem recuperare pereuntem dignitatem sed neque satis omnia prudenter egisse dicitur, & intervenēre nonnullā fatali quādam adversitate, quæ penitus ipsum tandem regno atque omni plane autoritate exuerunt. Nec verò a prudentibus laudatur, quod ab Episcopis in ordinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit facere; Quin nec id prudenter inceptum quod cum Saxonico-rum Principum potentiam, utpote ipsi præcipuè suspectam, imminutam vellet; militari licentiā irritari eos antè passus, mox uno illos impetu ad obsequium cogere, conatus sit: cum tamen nec rebus satis firmis esset, & præterea jam tum, cum alios Principes, tum in primis Episcopos multis injurijs offendisset, adeoque in impietatis ac injustitiæ opinionem se conjecisset: quibus regiam vim affectanti nihil est perniciosius. Sapientissimè scilicet Aristoteles jubet: *Si alicujus potentia videatur dissolvenda, erit hoc sensim ac paulatim faciendum, nec universa simul auferenda, Præterea abstinendum omni injuriā.*

XXVIII. Quanquam verò mirum in modum Ducum Comitumque potentia creverit, nonnullorum tamen sensim iterum est imminuta. Ejus autem rei non unam licet causam obsecrare: primam putamus neglectum ærarij & quod vitam luxuriosè & in socordiâ duxerint, prodigalitatibus vitio quoque laborârint. Cum enim divitiæ sint instrumentum reipubl. *Aristot. 1. Polit. 8.* necesse est, si illæ ærario inferri non curentur, & tamen luxuriosè vivatur, optimo conservandæ potentiæ organo deficiente, ipsam potentiam deficere. Imminuit deinde eandem, quod bella intempestiva & contentiones inter se moverint, sicuti testatur Albertus citatis verbis. Præterea maximè illis obfuit multorum bonorum feudalium in unum aliquem collatio, quâ subditos quosdam potentes & divitijs excellere suâ in reipubl. effecerunt, quod quàm noxium sit jam antè ex *Aristot. 4. Polit. 11.* monuimus, ubi istos ὑβριστὴς καὶ μεγαλοπρονεὲς μάλλον fieri, neque imperium ferre posse nec scire, eleganter dicit: Hinc conspirationes nobilium in Principes; eandem fortunam Principibus ex nobilium potentiâ experientibus, quam reges ex principum potentiâ consecuti sunt.

XXIX. Plurimum porro Ducum Comitumque vires exhaustit Ducatum & Comitatum in minutas particulas pro multitudine, qui illustribus familijs nati erant, divisio. Hâc enim ratione bona, quæ unus possidebat, & maxima, quæ apud unum erat, potentia pluribus communicata non potuit non attenuari. Quod procul dubio attendens Fridericus Imp. prohibuit Ducatum, Marchiam, Comitatum dividi, ut habetur in *L. 2. feud. tit. 55. §. 1.* Hinc pulchrè Oldradus de Ponte

Ponte ICrus (qui floruit Anno cix ecc xx.) *conf. 237. n. 7.*
Avorum nostrorum memoria feuda dignitatem apud unum ex
familiâ, præsertim seniore, semper sartateq; conservata
sunt; quia prudenter considerarunt, nihil esse tam magnum, quod
divisione parvum non fiat. Vid. etiam Andreas Gailius L. 2.
obs præf. 153. n. 2.

XXX. Multum denique potestatis Ducibus atque Comitibus decessit, cum seculo præter propter duodecimo urbes, quæ pleræque illis omnino ratione jurisdictionis & onerum fiscalium subiectæ fuere, in libertatem majorem paulatim evectæ sunt. Auctis enim oppidanorum viribus & divitijs, atque inde ad libertatem, ut fieri solet, adspirantibus, ipsi Imperatores in id incubuere, tanquam sublevandæ regiae dignitati admodum proficuum, ut urbes potentiores Episcoporum Ducum & Comitum imperio subducerentur. Præterea crescente magis magisque urbium opulentiâ, Ducum verò & Comitum potentiâ decrecente, urbes imperium eorum detrectare cœperunt: unde levi sæpe ære à Ducibus & Comitibus suis, qui illos in officio retinere non poterant, egregias immunitates redemerunt, partim etiam vi expresserunt. Atque hinc factum, ut plurimæ urbes vel omnino, ut Imperiales, vel ex parte, ut aliàs immunitatibus gaudentes, imperio Ducum Comitumque exemptæ sint, & reliquæ quoque urbes omnes liberiore republicâ nunc vivant. Id quod sanè Episcoporum Ducum atque Comitum potestatem maximè fregit. Accedit, quod & Comites se Ducum, quibus subiecti fuere, gubernationi eadem ferè ratione subtraxerint: atque adeò Comitum quidem potentiâ aliquo modo aucta, Ducum verò magis imminuta.

XXXI.

XXXI. Licet vero has ob causas potentia Ducum multum decesserit, satis tamen magna ea semper mansit, non solum respectu provinciarum subjectarum, quas eodem modo eademque fere potestate, qua totum regnum Imp. regit, regunt, ut dictum *th. 22.* verum etiam respectu totius imperij, cui una cum Imperatore divisae majestatis juribus praesunt.

XXXII. Constat quidem iam tempore Caroli Magni Duces comitesque Provinciarum Proceres etiam regni fuisse, & licet totus populus ad curam reip. admissus fuerit, atque jus suffragij habuerit, illis tamen plus auctoritatis tributum. Liquet hoc ex ijs, quae ex Adelhardi (propinqui Caroli Magni) libello de ordine Palatii refert Hincmarus Epist. 3. c. 29: *Consuetudo tunc temporis trita erat ut non saepius sed bis in anno placita duo tenerentur; unum quando ordinabat status totius regni ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, quae similiter toti regno incumberebat, mutabat. In quo placito generalitas universorum Majorum tam clericorum quam laicorum conveniebant. Seniores propter consilium ordinandum. Minores propter idem consilium suspiciendum & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum.* Quod autem per Seniores intelligat Primores & per Minores plebem claret ex ijs, quae habentur c. 35. ejusd. ep. ubi disertè scribitur, *distinctis locis in Comitibus istis Seniores & multitudinem residisse.* Fuisse vero inter primores illos Duces & Comites videre est ex alijs monumentis. Sic apud Theganum Chorepiscopum Trevirensis lib. de gest. Ludov. Imp. c. 6. de Carolo Magno legitur. *Imp. cum intellexisset, appropinquare sibi diem obitus sui, vocavit filium Ludovicum se cum omni exercitu*

exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, comitibus loco positus, habuit grande colloquium cum eis Aquis grani in palatio pacifice & honeste admonens, ut fidem erga filium ostenderent, interrogans omnes à maximo usq; ad minimum si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris titulum filio suo Ludovico tradidisset, illi omnes responderunt &c. Initium Legum Alimannicarum ita se habet: *Lex Alemannicarum, quæ temporibus Lotharij Reges cum principibus suis id est 33. Episcopis. 34. Ducibus, 72. Comitibus & reliquo populo constituta est.*

XXXIII. Verum mutatâ atque auctâ Ducum Comitumque potestate, majorum quoque eorum autoritatem in suffragiis de totius imperij rebus ferendis factam esse, & quamvis populus non omnino exclusus fuerit, ejus tamen autoritatem admodum exiguam exitisse omnino dicendum videtur, præsertim plerisque urbibus Ducum Comitumq; liberæ potestati ad Impp. subjectis; unde plurimis urbibus in libertatem exsurgentibus, autoritatem etiam earundem in suffragiis ferendis iterum crevisse sequitur.

XXXIV. Cæterum insignis quoad Ducum, atq; Comitum, ut & totius populi jura, quæ respectu totius imperij habuere, mutatio contigit, cum electio Regis, quæ ab antiquis temporibus penes omnes Episcopos, Duces, Comites ac universum populum erat, ad septem regni Proceres delata est, qui paulatim alias etiam prærogativas præ reliquis Ducibus consecuti sunt: de cujus mutationis primordio maximum inter viros doctos est dissidium.

XXXV. Hoc quidem certum jam antiquitus obtinuisse, ut quidam Primorum ea haberent munera, quæ hodie etiam Electoribus adscribuntur. Ita Apocri-

D

siarj

fiarj (aliàs *Archicancellarij*) sæpius facit mentionem Hincmarus & alij, vid. *Lehman*. L. 2. c. 7. De *Archicamerario* in *Annal. Franc.* A. 828: *Ludovicus Imp. Bernhardum Comitem Parcinone Camerarium in Palatio suo constituit, Marefchalcus comes stabuli dicitur Historicis, Regno L. 2. Carolus M. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet.* Arcipincernæ munus itidem invenire est in *Annal. Franc.* A. 781. *Electi ac directi sunt in legationem ad Basilenem in Bajoariam de parte Regis Rudolphus Diaconus, atq; Eberhardus magister Pincernarum. Archidapifer Eginhardo in vita Caroli M. vocatur prepositus regia mensæ.*

XXXVI. Verùm licèt fortè hi ministeriales regij (ut appellantur ab Hincmaro) honoratiore aliquo loco fuerint, electio tamen Imperatorum ipsis solis, non competit. A primâ enim Imperij Germanici constitutione semper fuit observatum, ut omnes Principes & populus Imperatorem eligerent. De Carolo Magno ita Eginhardus: *Carolus fratre defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur.* De ejus filio Thegani Chorrepiscopi verba idem testantur supra th. 23. allata. De Conrado VVitichindus Lib. I: *Regi Ludovico non erat filius, omnisque populus Francorum atque Saxonum quarebat Ottoni diadema imponere regni. Ipse verò quasi jam gravior recusabat imperij onus, ejus tamen consultu Conradus, quondam Dux Francorum, ungitur in Regem.* De Henrico itidem VVitichindus L. I: *Everhardus (frater Conradi) congregatis Principibus & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui, dicitur Fridisleri designavit eum Regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.* De Ottone I. Idem: *Defuncto patre patria & Regum maximo optimo Henrico, omnis populus Franco-*

Francorum atque Saxonum jam olim designatum Regem à patre filium ejus Ottonem sibi eligit Regem. Eodem modo electus fuit Otto II. teste Regione A. 961: Rex Otto I. in Italiam ire disponens, maximam suorum fidelium multitudinem VVormatia coadunavit, ubi consensu & unanimitate regni Procerum totiusq; populi filius ejus Otto Rex eligitur. Sic & Otto II. A. 983. Veronæ placitum habuit (ut scribit Dithmarus) (& filius ejus Otto III. ab omnibus in Dominum eligitur.

XXXVII. Hujus Ottonis III. tempore ad septem tantum Proceres devenisse jus eligendi plerorumque est sententia. Sed quò minùs isti subscribi possit, obstant verissima & certa historiarum monumenta etiam post ejus ætatem non à solis septem electionem peractam apertè tradentia. Id de Ottonis III. Successore Henrico II. testatur Dithmarus L. 4. & 5. Sequentis Imp. Conradi II. electionem fusè narrat VVippo his verbis: *Consedere Principes, populis frequentissimus adstabat, Archiepiscopus Moguntinensis, cujus sententia ante alios accipienda fuit, rogatus à populo quid sibi videretur, abundanti corde, voce hilari laudavit & elegit majoris ætatis Canonem suum in Dominum & Regem atque rectorem & defensorem patriæ. Hanc sententiam ceteri Archiepiscopi & reliqui sacrorum ordinum viri indubitanter sequebantur, tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis sapissimè repetebant. Fit clamor populi, omnes unanimiter in Regis electione Principibus consentiebant, in illo persistebant, ipsum cunctis dominantibus nihil hesitando proposuerunt. Idem de Henrico III. IV. & V. historicâ fide firmat Lehman. L. 5. c. 17.*

XXXIIX. De Lothario II. Otto Frising. L. 1. de gest. Frider. c. 16. scribit: *Igitur Albertus, nam id juris,*

dum regnum vocat. Moguntini Archiepiscopi ab antiquioribus esse traditur, principes regni in ipsa civitate Moguntina tempore autumnali convocat, malorumq; à Duce Friderico sibi illatorum haud immemor, cum prædictus Dux ad regnum à multis exposceretur, ipse Lotharium Ducem Saxonum in Regem à cunctis qui aderant Principibus eligi persuasit. Idem c. 22. de Conrado III. Defuncto Imp. Lothario, ac in monasterio, Lutre, quod in ejus proprio fundo situm est, humato, principes regni apud Gallie oppidum Confluentiam, ubi Mosella Rhenum influit, conveniunt, & eligendo Principe consilium in eunt. Igitur Conradus Friderici Ducis frater, ab omnibus qui aderant, exposcitur, ad regnumq; levatus in palatio Aquis coronatur. De Friderico I. L. 2. c. 1: Decedente Conrado, in oppido Franconesfurt de tam immensâ transalpini regni latitudine universum, mirum dictu, principum robur, non sine quibusdam ex Italiâ Baronibus, tanquam in unum corpus adunari potuit. Vbi cum de eligendo Principe primates consultarent, nam id juris Romani imperij apex, videlicet non per sanguinis generationem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicant prerogativâ, tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux, Friderici Ducis filius, petitur, cunctorumq; favore in Regem sublimatur. Eadem fuit ratio electionis Henrici VI. Philippi III. Ottonis IV. Friderici II. Lehman. d. I. & Onuphr. Panvinium l. de committijs Imper.

XXXIX. Notandâ hic sunt cum primis quæ ætate Friderici II. (quâ etiam vixit) scribit Albertus Abbas Stadenſis in Chronico: Papa Gregorius insolentias Imperatoris (Friderici II.) contra Ecclesiam metuens Principes super electione ulterius sollicitavit, sed nihil profecit, quia quidem Principum ei rescripserunt, non esse sui juris Imperatorem substituere, sed tantum electum à Principibus coronare. Electio

lectio enim ad istos dirigitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem, Trevirensis, Moguntinus & Coloniensis. Palatinus elegit, quia Dapifer est, Dux Saxonie quia Marscalcus, & Marggravius de Brandenburg, quia Camerarius, Rex Boëmia, qui pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Gemina sunt his verba Speculi Saxonici: An des Kaysers Wahl/ sol der erste seyn der Bischoff von Meyns/ der ander der Bischoff von Trier/ und der dritte der Bischoff von Cöln; vnter den Leyensfürsten/ so ist der erste ander Wahl der Pfaltzgrafe beyhm Rhein des Reichs Truchses / der ander der Herzog von Sachsen des Reichs Marschalck / der dritte der Marggraff von Brandenburg / des Reichs Kämmerer / der vierde der Schencke des Reichs / das ist der König von Böhmen / der hat keine Wahl / darumb daß er nicht deutsch ist.

XL. Ex his de Electionibus Imperatorum allatis testimonijs de septem Electorum origine hoc statuendum videtur, quod jus eligendi omnibus, etiam plebi, competens primùm sibi solis Principes attribuerint (vid. ib. 38.) post commodioris electionis gratiã à toto Principum conventu quibusdam Primatibus demandatum, ut illi præconsultarent, quis eligendus, cui si toti etiam conventui ita visum fuerit, regnum delatum, quemadmodum colligere est ex electione Friderici I. ex Ottone Frising. th. 38. de scriptâ, & ex verbis Alberti Abb. Stad. th. præced. adductis. Cum autem procul dubio qui numera ista regia obire alijs Principibus præcellerint, hinc factum ut jus illud *αρχιερα* de eligendo Imperatore ad hos devenerit; qui tandem, crescente sensim aliorum autoritate, sibi solis omne eligendi jus, non convocatis omnibus Principibus, arrogarunt; atq; ita con-

tuertudinē post Friderici II. tempora plerumque obse-
vatum, usque dum expressā sanctione illis Septemviris
hoc jus cum plurimis alijs præminentijs à Carolo IV.
tributum.

XLI. Hæc de Ducum Comitumque origine, in-
cremento & variè mutatā potentiā atque autoritate
jam notasse sufficiat: hoc tantum addito, quod, pote-
state Ducum comitumque mirum in modum, uti supe-
rius expositum, crescente, eò ferè tandem res deven-
rit, ut vix quicquam superfuerit, quo omnia unius regni
membra continerentur, præter Turcicæ potentiæ &
proscriptionis metum: donec Friderico III. & Maximi-
liano Imperatoribus de arctius conjungendis & cohi-
bendis Germaniæ ordinibus sedulo actum fuit. Quem
in finem in circulos Germania divisa est, & supremum
Camera, quod vocatur, judicium institutum. Ea in-
terim fuit plerorumque Ducum comitumque, etiam sin-
gulos si species, potentia atque in suos subditos tam æquum
justumque imperium, ut aliquot seculis exteri quidem
populi contra Germaniam nihil tentare sint ausi; ipsi
subditi autem felicissimè sub illorum alis vixerint. Et
verò utinam licet eum in modum nobis

diu vivere!

Επισόμματα:

I. Aristoteles I. Eth. I. Politicam dixit sci-
entiam maxime principem & ἀρχαρχοντικὴν.
Item I. Met. I. Sapientiam maxime principem
esse & aliis præcipere docet. Vtrumque
verum.

II. Re-

II. Regnum non est simpliciter optimus
reipubl. status.

III. Non convenit regnum omni populo.

IV. Regnum non convenit optimo populo.

V. Regnum βασιλικὸν rarissime uti-
le est.

VI. Reges qui sponte (i. e. non ex prescri-
ptâ à subditis lege) acta sua nolunt esse rata, nisi
aut ab optimatibus aut populo probentur, non
semper partiuntur suam cum optimatibus aut
populo potestatem. Si namq; hunc in modum
sententia Regis rescindatur, non optimates &
populus eam rescindunt, sed ipse Rex quod sub
conditione voluit, eâ non existente, non amplius
sentit.

VII. Non semper obstat summo imperio,
promittere aliqua subditis ad imperii rationem
pertinentia, licet ad ea sine promisso non tenea-
tur.

IIIX. Non rectè dividitur majestas in
realem & personalem.

IX. Non dari remp mixtam absurdè ne-
gat Bodinus.

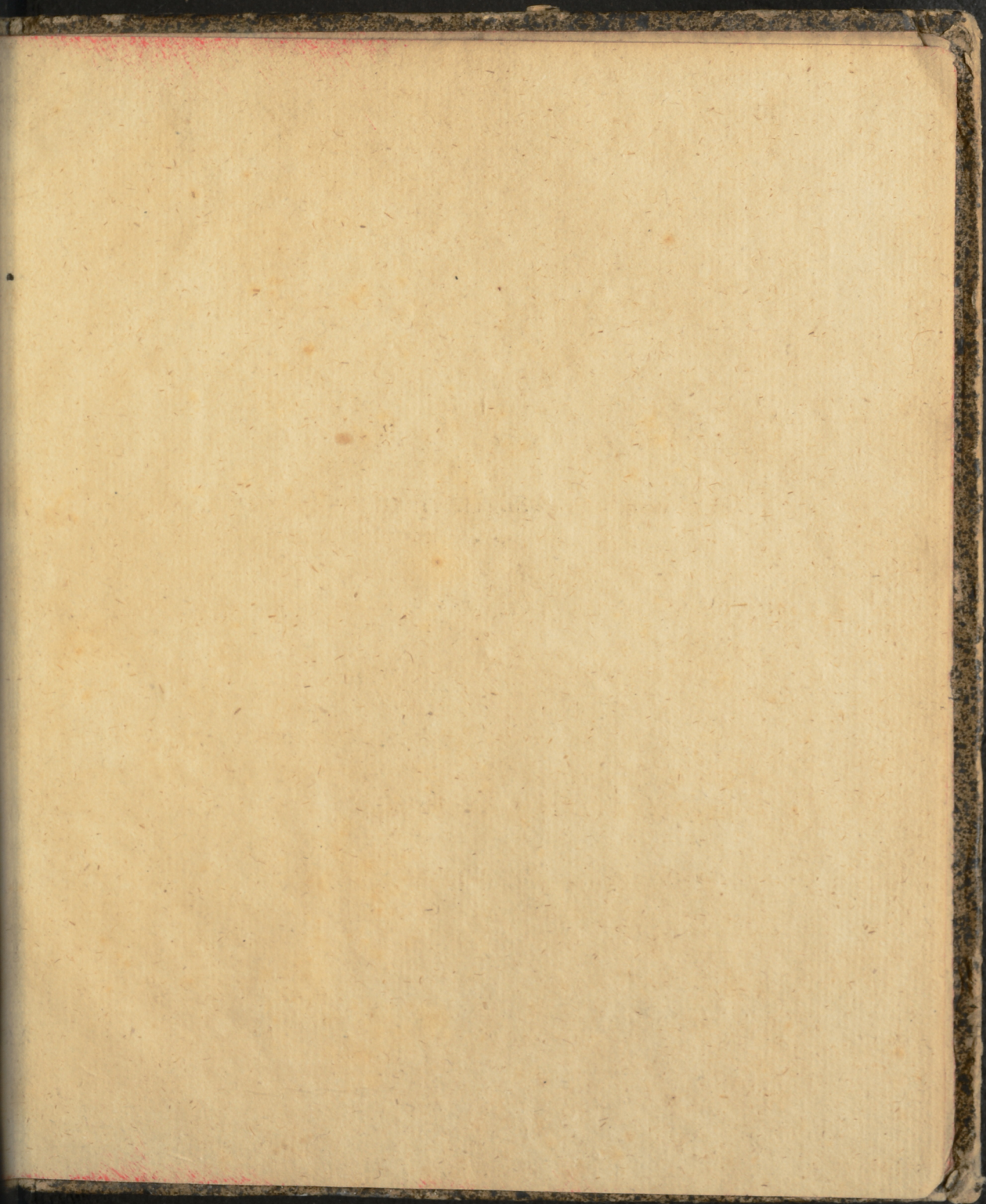
X. Quæ

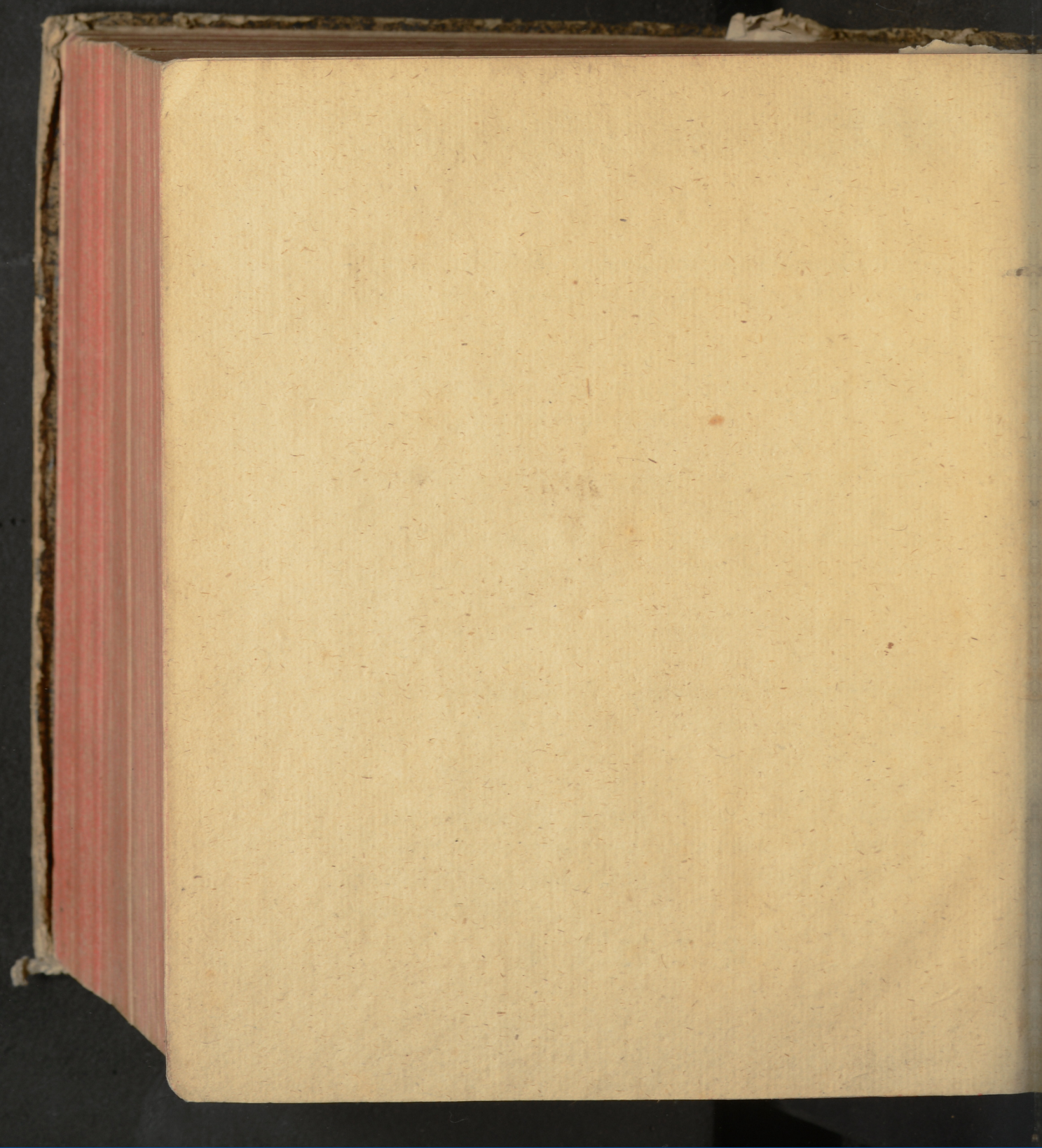
X: *Quæ equalitas in societatibus obser-
vetur rectissimè tradit Aristoteles 7. Eundem.
10. his disertis verbis: in societatibus interdum
æquale numero, interdum æquale propor-
tione participant. si æquale numero argen-
tum illatum fuerit, secundum æquale nu-
mero fit distributio; sin verò numero non
æquale, secundum æquale proportionem.
Quid autem ipsi sit æquale numero (ἴσον ἀριθ-
μῷ) & quid æquale proportionem (ἴσον λόγῳ ipse)
explicat s. Pol. 1. Duplex, inquit, est æqua-
le, unum numero, alterum κατ' ἀξίαν æqua-
le numero dico, quod multitudine aut ma-
gnitudine idem est & æquale; æquale verò
κατ' ἀξίαν, quod λόγῳ sive proporti-
one. &c.*

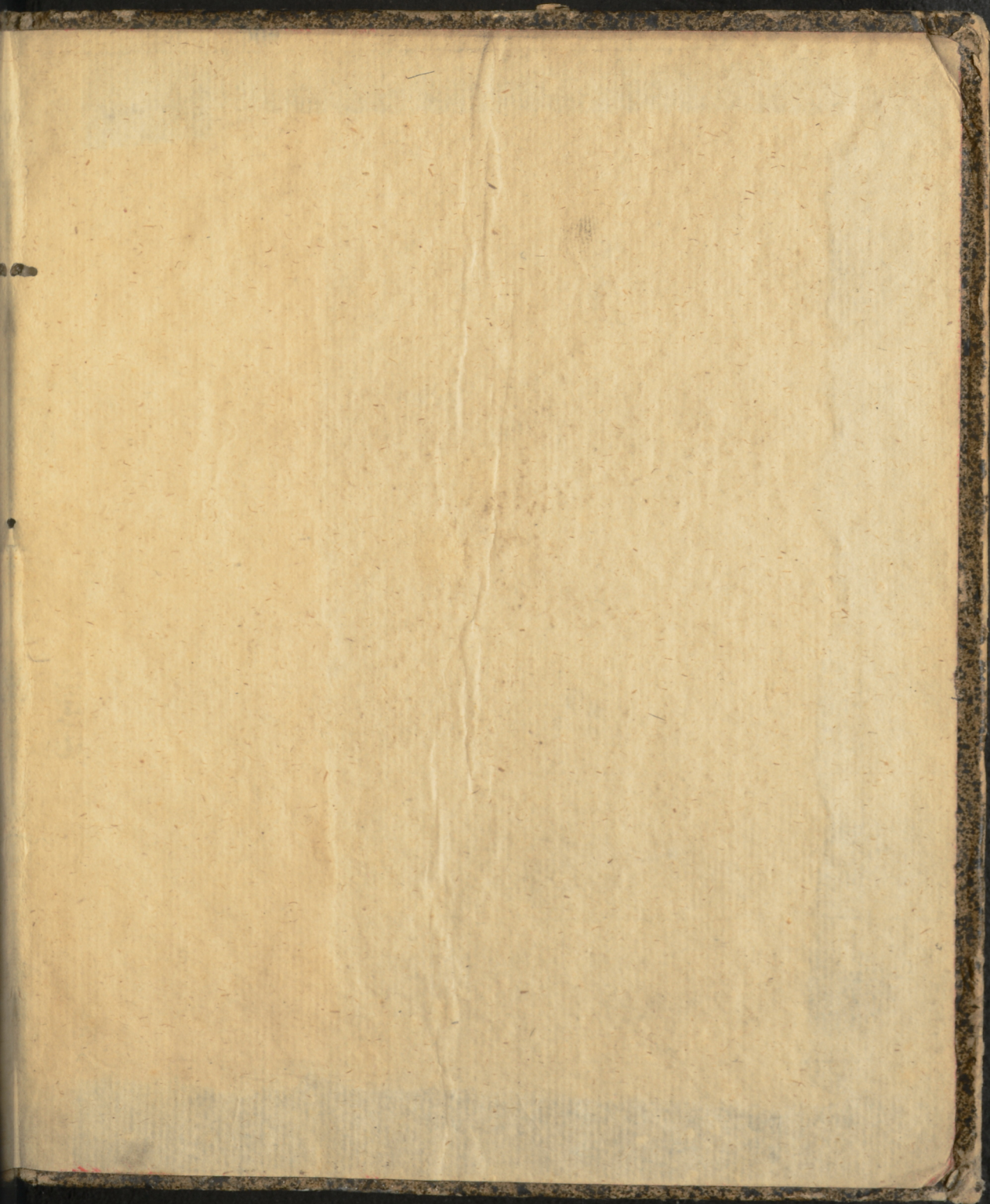

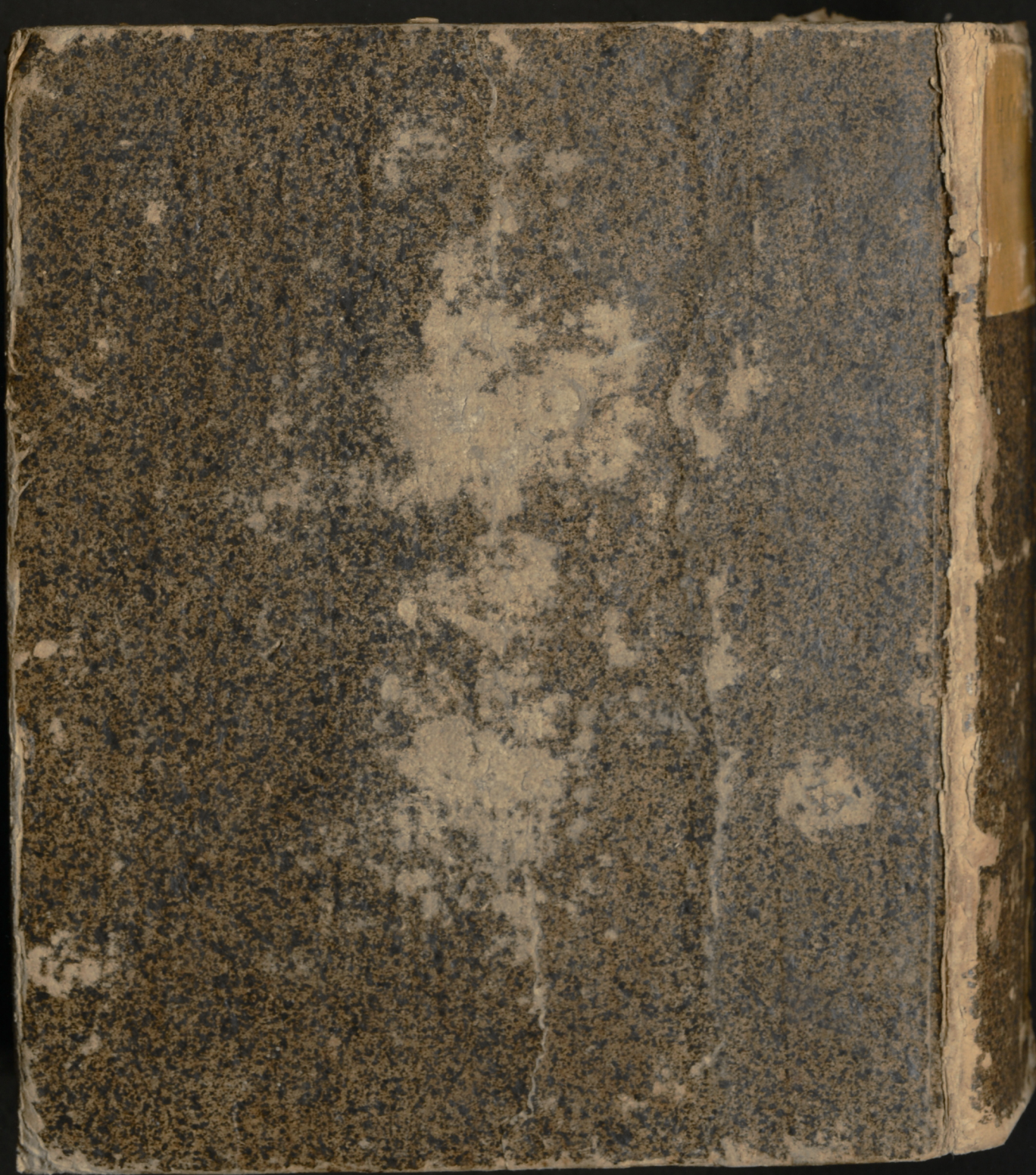

rimò studium agendi, secundò cupiditas
andi. Alterutrum si adsit, non potest
mi bona voluntate præditus.

CIII.

aliunde illa voluntas nota sit probanda
s & fide dignis testimoniis. Quæ inter
æferenda plarumque sunt. Interdum
ficiunt imò prævalent publicis privata:
ut quis vir fide dignus.

CIV.

s constat fides testimonii Academici de
Legum scientia profectu, tuto illi uni
credi in Republica potest.

CV.

im verò profuerit; ut examen ejus in-
b ordine judicum in quem cooptan-

CVI.

od perinde in Gallia & alibi pruden-
tum; in Germania minus necessum

CVII.

n autem per omnes judicariæ pru-
D 2 dentia